

УДК 378.34

[https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-8\(16\)-260-274](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-8(16)-260-274)

Смолінська Олеся Євгенівна доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри філософії та педагогіки, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів, <https://orcid.org/0000-0003-1612-2830>

Кульгавець Христина Юріївна кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів, <https://orcid.org/0000-0001-6677-7240>

АКАДЕМІЧНА СВОБОДА Й ДОБРОЧЕСНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЯК ПЕРШООСНОВА УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ РЕФОРМИ

Анотація. У статті проаналізований взаємозв'язок академічної свободи та академічної доброчесності як ключових детермінант університетських реформ у сучасних умовах трансформації системи вищої освіти України. Автори виходять із положення, що академічна свобода є не лише правом викладача, а й фундаментом інституційної автономії, демократичного врядування й університетської культури, тоді як академічна доброчесність виступає етичним регулятором і запобіжником проти зловживань у науковій та освітній діяльності. У контексті законодавчих норм з'ясовано зміст категорій свободи і доброчесності, окреслено також відмінності у підходах, наголошено на інтеграції свободи мислення, творчості та вільного оприлюднення результатів досліджень із вимогами етики та відповідальності.

Репрезентоване дослідження підкреслює, що університет як соціокультурний інститут формує інтелектуальний простір, в якому свобода викладача сприяє розвитку критичного мислення студентів, інноваційності освітніх програм та дослідницької діяльності, тоді як доброчесність забезпечує якість і довіру до результатів навчання й науки. Значну увагу приділено аналізу міжнародних підходів до забезпечення академічних цінностей. Розглянуто модель розподіленого лідерства у вищій освіті, яка ґрунтується на колективній відповідальності та горизонтальних практиках управління, що сприяють втіленню свободи й доброчесності на рівні університетської спільноти.

Особливе місце у статті посідає питання академічної свободи й доброчесності в умовах війни та кризових суспільних трансформацій. Автори наголошують, що свобода думки й дотримання етичних норм у викладацькій і

8(16)
2025

СУСПІЛЬСТВО ТА
НАЦІОНАЛЬНІ
ІНТЕРЕСИ

науковій діяльності набувають значення чинників психологічної стійкості, громадянської відповідальності та гуманістичної орієнтації освітнього процесу. Водночас виявлено низку бар'єрів: адміністративний тиск, авторитарні традиції педагогіки, брак ресурсів, недостатній розвиток культури академічної свободи.

Отже, поєднання академічної свободи та доброчесності визначає місію університету як простору вільної думки й етичної відповідальності. Від рівня їх реалізації залежить успішність реформування вищої освіти в цілому, формування дослідницьких університетів та міжнародний імідж академічної спільноти України. Стаття має концептуальне й прикладне значення, оскільки визначає практичні засади розробки університетських кодексів цінностей, політик забезпечення доброчесності, програм підвищення кваліфікації викладачів та імплементації демократичних моделей управління у сфері вищої освіти.

Ключові слова: академічна свобода, академічна доброчесність, викладач, трансформація вищої освіти, інструменти забезпечення академічної свободи і доброчесності, розподілене лідерство.

Smolinska Olesia Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Philosophy and Pedagogy, Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv, Lviv, <https://orcid.org/0000-0003-1612-2830>.

Kulhavets Khrystyna Candidate of Legal Sciences, Docent, Docent of the Department of Law, Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies, Lviv, Lviv, <https://orcid.org/0000-0001-6677-7240>

ACADEMIC FREEDOM OF A TEACHER AS THE PRIMARY BASIS OF UNIVERSITY REFORM

Abstract. The article analyzes the relationship between academic freedom and academic integrity as key determinants of university reforms in the current conditions of transformation of the higher education system of Ukraine. The authors proceed from the position that academic freedom is not only the right of a teacher, but also the foundation of institutional autonomy, democratic governance and university culture, while academic integrity acts as an ethical regulator and safeguard against abuses in scientific and educational activities. In the context of legislative norms the content of the categories of freedom and integrity is clarified, differences in approaches are also outlined, and the integration of freedom of thought, creativity and free publication of research results with the requirements of ethics and responsibility is emphasized.

The presented study emphasizes that the university as a socio-cultural institution forms an intellectual space in which the freedom of the teacher contributes to the

development of critical thinking of students, the innovation of educational programs and research activities, while integrity ensures the quality and trust in the results of learning and science. Considerable attention is paid to the analysis of international approaches to ensuring academic values. The model of shared leadership in higher education is considered, which is based on collective responsibility and horizontal management practices that contribute to the implementation of freedom and integrity at the level of the university community.

A special place in the article is occupied by the issue of academic freedom and integrity in conditions of war and crisis social transformations. The authors emphasize that freedom of thought and adherence to ethical norms in teaching and scientific activities become factors of psychological stability, civic responsibility and humanistic orientation of the educational process. At the same time, a number of barriers were identified: administrative pressure, authoritarian traditions of pedagogy, lack of resources, insufficient development of the culture of academic freedom.

Thus, the combination of academic freedom and integrity defines the mission of the university as a space of free thought and ethical responsibility. The level of their implementation determines the success of the reform of higher education as a whole, the formation of research universities and the international image of the academic community of Ukraine. The article has conceptual and applied significance, as it defines the practical principles of developing university codes of values, policies for ensuring integrity, teacher training programs and the implementation of democratic models of governance in the field of higher education.

Keywords: academic freedom, academic integrity, teaching, transformation of higher education, tools to ensure academic freedom and integrity, shared leadership.

Постановка проблеми. У контексті глобальних змін, суспільних перетворень і стало зростаючих викликів для системи вищої освіти академічна свобода викладача набуває особливого значення. Вона слугує не лише індикатором зрілості демократичного суспільства, а й важливим рушієм університетських реформ, спрямованих на оновлення, забезпечення автономії та підвищення якості освіти. Саме викладач зі свободою мислення, викладання та наукового пошуку, створює інтелектуальне середовище університету, стимулює розвиток критичного мислення у студентів і здатен адаптуватися до суспільних змін.

Мета статті – дослідити зв'язок між академічною свободою, академічною доброчесністю та якістю впроваджуваних у вищій освіті реформ.

Виклад основного матеріалу. Звичайно, вивчення проблеми у нашому випадку доцільно розпочинати зі з'ясування глосарію та вивчення точок зору. Отже, почнемо з окреслення поняття академічної свободи.

8(16)
2025

СУСПІЛЬСТВО ТА
НАЦІОНАЛЬНІ
ІНТЕРЕСИ

«Академічна свобода – самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова і творчості, поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їх результатів та реалізується з урахуванням обмежень, встановлених законом» [1]

«Академічна свобода – самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова, думки і творчості, поширення знань та інформації, вільного оприлюднення і використання результатів наукових досліджень з урахуванням обмежень, установлених законом» [2]

Виходячи із тлумачення академічної свободи на рівні Законів України, ця категорія включає свободу педагогічної та наукової творчості; свободу мислення; свободу висловлення поглядів і результатів досліджень.

Тут слід зауважити відмінність між Законом України «Про вищу освіту» і Законом України «Про освіту». Останній ширше тлумачить вияви академічної свободи, зокрема як свободу мислення та вільне оприлюднення результатів наукових досліджень. Тема свободи мислення у сучасному цифровому світі та новою етикою комунікацій ще потребує належного вивчення.

При цьому викладацька діяльність «спрямована на формування знань, інших компетентностей, світогляду, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, емоційно-вольових та/або фізичних якостей здобувачів освіти (лекція, семінар, тренінг, курси, майстер-клас, вебінар тощо), та яка провадиться педагогічним (науково-педагогічним) працівником, самозайнятою особою (крім осіб, яким така форма викладацької діяльності заборонена законом) або іншою фізичною особою на основі відповідного трудового або цивільно-правового договору» [2] теж не містить прямого посилення на доброчесність як обмежувальний чинник, оскільки вона й не є таким. Натомість ідеться про світогляд як певну якість мислення, що апріорно передбачає не просто утримання чи уникання недоброчесних проявів у професійній діяльності, а й такого стилю професійної педагогічної діяльності, що формує картину світорозуміння, несумісну з інтелектуальним злодійством, отже – вільну. Те ж бачимо і в законодавчому підході до окреслення термінологічних меж компетентності як «динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [2].

Отже, абсолют академічної свободи не стільки обмежений, скільки органічно поєднаний з академічною відповідальністю, дотриманням етичних норм, повагою до прав студентів, вимог академічної доброчесності та орієнтацією на якість освіти.

Використовуючи ту ж логіку пояснення, що була застосована нами до свободи, конкретизуємо законодавчі підходи до академічної доброчесності. Вона визначена Законом України «Про освіту» як одна із засад державної політики у сфері освіти та принципів освітньої діяльності [2, ст. 6, п. 1], при цьому передують академічній свободі, хоч слідує за свободою у виборі видів, форм і темпу здобуття освіти, освітньої програми, закладу освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності.

«Академічна доброчесність – сукупність етичних принципів та визначених Законом України "Про освіту", цим Законом та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1, ст. 1]

«Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [2, ст. 42, п. 1].

Як бачимо, Закон України «Про вищу освіту» містить посилання на рамковий власне в частині етики та повністю повторює визначення.

Отже, академічною доброчесністю послуговуються у сфері суспільних відносин, що регламентують здебільшого наукову й освітню діяльність. Окрім цього, Закон України «Про вищу освіту» охоплює й інші аспекти розбудови доброчесності у ЗВО.

Відтак, ст. 3 містить норми, згідно з якими формування й реалізація державної політики у сфері вищої освіти забезпечуються шляхом: збереження і розвитку системи вищої освіти та підвищення якості вищої освіти; розширення можливостей для здобуття вищої освіти та освіти протягом життя; створення та забезпечення рівних умов доступу до вищої освіти, у тому числі – забезпечення додатковою підтримкою в освітньому процесі осіб з особливими освітніми потребами, зокрема психолого-педагогічним супроводом, створення для них вільного доступу до інфраструктури закладу вищої освіти; розвитку автономії закладів вищої освіти та академічної свободи усіх учасників освітнього процесу [1].

Окрім того, ст. 26 передбачена низка ключових завдань ЗВО (рис. 1).

Рис. 1. Основні завдання ЗВО згідно зі ст. 26 Закону України «Про вищу освіту» [1]

Ці завдання спрямовані на результат досягнення академічно вільного та доброчесного освітнього середовища в закладі вищої освіти. До того ж, згідно з ч.3 ст.32, встановлено інструменти забезпечення академічної доброчесності. Отже, ЗВО зобов'язані: «вживати заходів, у тому числі шляхом запровадження відповідних новітніх технологій, щодо запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових роботах наукових, науково-педагогічних, педагогічних, інших працівників і здобувачів вищої освіти та притягнення їх до дисциплінарної відповідальності; мати внутрішню систему забезпечення якості вищої освіти, у тому числі затверджену політику забезпечення дотримання учасниками освітнього процесу академічної доброчесності (кодекс академічної доброчесності)» [1, ст. 32, ч. 3].

Водночас, академічна доброчесність є одним із видів доброчесності як загальної категорії. Адже доброчесна особа в академічному середовищі, може бути не зовсім доброчесною у інших сферах суспільних відносин. Компаративний аналіз семантики слів «доброчесність» та «integrity» дає ще одну змогу таки заглибитися в поняття. В українській мові – це «властивість за знач. доброчесний. Який живе чесно, дотримується всіх правил моралі. Який є проявом чесності, моральності» [3]. Тоді як відповідно до англійських лексикографічних джерел, етимологія слова «integrity» походить від латинського слова «integritas», значення якого складається із таких семантичних компонентів, як розсудливість, цілісність, завершеність, чесність та ще низки інших, якщо вживається в переносному значенні [4]. Сьогодні особливістю сприйняття цього концепту є неподільність, цілісність розуміння, що таке чесність, і практичне

дотримання чесності як особливої моральної цінності, навіть поза залежністю від різних життєвих обставин [5].

Автори Стенфордської філософської енциклопедії розглядають різні типи доброчесності: доброчесність як самоінтеграція, доброчесність як ідентичність; доброчесність як самоконструювання; доброчесність як відстоювання будь-чого; доброчесність як моральна мета [6].

Як бачимо, ці типи доброчесності є діяльнісно зорієнтованими, безпосередньо дотичними до виховання цінностей, що виходять за межі університетської аудиторії й проявляються у формі особистої та соціальної відповідальності впродовж життя.

Організація «Scholars at Risk», що декларує себе як міжнародна мережа установ та окремих осіб, місія якої полягає у захисті науковців та сприянні академічній свободі [7] визначає п'ять основних цінностей, які, на їх думку, з якою складно не погодитися, першочергово мають бути забезпечені у вищій освіті. Сукупно вони створюють ґрунт для подальшого особистісного розвитку як викладачів, так і студентів [8].

Для розбудови доброчесності учасники освітнього процесу повинні не лише сповідувати певні цінності, а й поширювати їх. Важливо пам'ятати, що студенти є такими суб'єктами академічного процесу, як викладачі та адміністрація, тому перетворення не можуть не зачіпати їх. Саме з цією метою в освітньому середовищі повинні жити повним життям кодекс цінностей, збудований не на заборонах та обмеженнях, а на свідомому прагненні до чесності й моральності. Разом з тим, останніми роками вимоги чинного законодавства щодо впровадження стандартів доброчесної поведінки в освітніх закладах не обмежуються виключно принципами академічної доброчесності. Зокрема, кодекси етики, чи інші локальні акти ЗВО повинні передбачати положення про забезпечення гендерної рівності; про запобігання та протидію сексуальним домаганням, насильству та дискримінації; зрештою, політику формування «нульової» толерантності до корупції в суспільстві. І хоча основна функція цього процесу покладена на науково-педагогічних працівників, здобувачі є важливими учасниками: вони можуть ініціювати його, бути залученими до створення кодексу цінностей і комунікації про них, брати на себе відповідальність за ці цінності, прозорість та моніторинг. Також запорукою формування доброчесного простору вищої освіти сприяють традиція та культура комунікації про цінності, виразний розподіл відповідальності, зрілість і транспарентність внутрішніх процесів, зокрема моніторингу, сталі корекційні практики.

Наявність/відсутність сутнісної конфліктності свободи та дотримання правил в освіті є важливою проблемою галузевої філософії, яку залишимо для подальшого вивчення. Зауважимо лише, що такі дослідження активно провадяться [9; 10].

8(16)
2025

СУСПІЛЬСТВО ТА
НАЦІОНАЛЬНІ
ІНТЕРЕСИ

Проблемам академічної свободи присвячено чимало досліджень. В цілому, ідея університету саме й зводиться до ідеї академічної свободи [11]. Видатні мислителі XIX–XX століть (Вільгельм фон Гумбольдт, Джон Генрі Ньюмен, Хосе Ортега-і-Гассет, Карл Ясперс, Ганс-Георг Гадамер, Юрген Габермас, Вольф Лепеніс, Жак Дерріда, Марек Квек) формотворчо і критично осмислювали ідею Університету, саме результат їх роздумувань може стати відправною точкою переустановлення сучасного українського університету. Традиція українського університету, що сягає часів Острозької та Києво-Могилянської академій, була перервана низкою несприятливих для її розвитку історичних подій. Наслідки деформацій університетського життя, які насамперед проявлялися у встановленні т.зв. «контрольованих свобод» імперськими режимами, суттєво відчуються в культурно-освітньому просторі університету.

Європейська асоціація університетів виробила власне бачення шляхів упровадження академічної свободи в університетській освіті [12]. Проводяться відповідні дослідження й у студентському середовищі, причому поєднується вивчення академічної свободи, інституційної автономії та академічної доброчесності [13].

Автори M. Slowey і R. Taylor [14] присвятили свою книгу проблемі академічної свободи як досягнення експертності, висліді *intellectual rigor* (інтелектуальної ретельності, суворості, прискіпливості), тобто дії внутрішніх етичних обмежувачів, а не сваволі як інтелектуальної безвідповідальності, коли обмеження є зовнішніми та стосуються поля знань (Сократова модель «Чим більше я знаю, тим більше я розумію, що нічого не знаю», вивернена навиворіт у дусі постправди). Якщо пояснювати більш доступними тропами, то, за відомим українським висловом: «Порожня бочка гучить, а повна – мовчить».

Філософським, ціннісним аспектам академічної свободи присвячені публікації Д. Герцюка [15], Н. Дем'яненко [16], О. Линовицької [17]. Автори звертають увагу на те, що, крім винятково інституційних, нативним проявом університетського життя є автономія (закладу, викладачів, студентів), покликана сформувати здатність фахівця до професійних автономних дій. Своєю чергою, автономію можна розглядати як передумову формування академічної свободи.

Проблема академічної доброчесності у вищій освіті теж не залишилася поза увагою дослідників та практиків. Так, наприклад, на різних платформах дистанційного навчання розроблені та пропонуються різні навчальні курси з академічної доброчесності. Спікери С. Квіт і С. Чуканова пропонують курс «Академічна доброчесність в університеті» на платформі ВУМ [18]. На відомій онлайн-платформі Prometheus на сталій основі розміщений курс «Академічна доброчесність: онлайн-курс для викладачів» [19]. EdEra теж пропонує навчання за програмою курсу «Академічна доброчесність. Онлайн-курс для вчителів старших класів» [20]. Існують також наукові публікації авторів з теми

добročесності [21], де автор досліджує специфіку втілення принципів академічної доброчесності в Україні. Л. Філіпенко та співавтори [22] вивчають зміст наукового аспекту академічної доброчесності, у тому числі – її ціннісні засади, а також інструменти виявлення недоброчесного використання штучного інтелекту. Є. Дуліба та В. Гришко [23] аналізують проблему академічної доброчесності в аспекті філософського концепту, що охоплює значну кількість правових та морально-етичних принципів та правил. Автори доходять висновку про те, що досягнення високих рівнів академічної доброчесності як суспільної цінності сприятиме покращення міжнародного соціально-політичного іміджу України. До того ж, Офісом доброчесності Національного агентства з питань запобігання корупції розроблений курс дисципліни для викладачів «Антикорупція та доброчесність», метою якої є формування розуміння поняття доброчесності та доброчесних стратегій поведінки, сприяння засвоєнню студентами практичних навичок, які допоможуть уникати корупції в повсякденному житті та діяти доброчесно в складних, неоднозначних життєвих ситуаціях [24]. На сьогодні відповідна освітня компонента успішно запроваджена у багатьох ЗВО України.

Реформа вищої освіти в Україні та світі пов'язана з такими ключовими процесами, як автономізація ЗВО, інтернаціоналізація, диджиталізація освіти, орієнтація на студентів, формування дослідницьких університетів. У цьому контексті академічна свобода викладача – не лише цінність, а функціональний інструмент змін. Свобода дозволяє викладачу оперативно оновлювати зміст курсів, впроваджувати міждисциплінарність, практико зорієнтовані підходи, сучасні педагогічні технології. Свобода у виборі теми, методології та форми публікації сприяє зростанню дослідницького потенціалу університету, а також розвитку критичної академічної культури. Академічна свобода передбачає горизонтальні зв'язки, колегіальне прийняття рішень, що є фундаментом демократичного університетського управління. Там, де існує академічна свобода, викладач відповідальний за достовірність знань, об'єктивність оцінювання, повагу до особистості студента.

Попри її визнання на законодавчому рівні, в Україні академічна свобода часто залишається декларативною через низку причин. Це і адміністративний тиск (централізоване управління, залежність від ректорів, звітність, що перетворює свободу в фікцію); і традиції авторитарної педагогіки (невизнання студентів як рівноправних учасників освітнього процесу); і відсутність підтримки та розвитку академічної культури (брак системної підготовки викладачів до реалізації свободи у практиці); і обмежений доступ до ресурсів (фінансування, бази для досліджень, академічні бібліотеки). Без подолання цих бар'єрів академічна свобода не виконує своєї місії – бути рушієм якісної трансформації університету [25].

В умовах війни, кризи довіри в суспільстві, економічної нестабільності, академічна свобода набуває нового звучання. Вона стає простором для формування гуманістичних смислів, збереження критичного мислення в інформаційній війні, підтримки психологічної стійкості освітян та студентів, розвитку громадянської відповідальності через освіту.

Саме тому університет має підтримати викладача як незалежного інтелектуала, здатного продукувати нові ідеї, підтримувати студентів, бути моральним авторитетом у складний час.

Аналізуючи зв'язок автономії та врядування у вищій освіті, автори монографії [26] розглядають також модель розподіленого лідерства (Leadership Foundation for Higher Education, LFHE [27]). Вона ґрунтується на якості та діяльності команди, а не на особистості лідера (чи як big boss, чи як great person). При цьому ключовим у розподіленому лідерстві (shared leadership) є залученість працівників у діяльність університету й розподіл відповідальності за якість цього лідерства серед членів усієї академічної спільноти. Основою моделі розподіленого лідерства [28] є підхід, згідно з яким лідерство розглядається не як сукупність особистісних якостей окремої людини, а як процес, що включає функції та дії, які виконуються групою спільно. Такий підхід передбачає, що лідерство – це колективна діяльність, спрямована на формування ефективних взаємин у команді. Інакше кажучи, розподілене лідерство базується на ідеї колективної компетентності, яка протиставляється традиційній моделі «героїчного» індивідуального лідера. При цьому вимірами розподіленого лідерства автори називають контекст, культуру, зміни, взаємовідносини, а критеріями – людей, процеси, професійний розвиток та ресурси [28, с. 21].

Візуально модель розподіленого лідерства виглядає так (табл.1).

Таблиця 1

Критерії та виміри розподіленого лідерства [28, с. 21]

Критерії розподіленого лідерства	Виміри та цінності спільного лідерства			
	КОНТЕКСТ Довіра	КУЛЬТУРА Повага	ЗМІНА Визнання	ВЗАЄМОВІДНО- СИНИ Співпраця
Люди	Залучення експертів до прийняття рішень	Люди беруть участь у прийнятті рішень	Всі, незалежно від рівня та функцій, беруть участь у розробці політики	Індивідуальна експертність сприяє колективному прийняттю рішень
Процеси	Демонструється спільне лідерство	Окремі групи беруть участь у прийнятті рішень	Всі, незалежно від рівня та функцій, беруть участь у розробці політики	Моделюються спільноти практиків

Критерії розподіленого лідерства	Виміри та цінності спільного лідерства			
	КОНТЕКСТ Довіра	КУЛЬТУРА Повага	ЗМІНА Визнання	ВЗАЄМОВІДНО- СИНИ Співпраця
Професійний розвиток	Спільне лідерство є компонентом навчання лідерству	Доступне наставництво для спільного лідерства	Лідери всіх рівнів проактивно заохочують розподілене лідерство	Полегшується співпраця
Ресурси	Простір, час та фінанси для співпраці доступні	Внесок лідерства визнається та винагороджується	Гнучкість вбудована в інфраструктуру та систему	Підтримуються можливості регулярного спілкування

Для зміцнення академічної свободи необхідно здійснити низку стратегічно важливих кроків. На нашу думку, надактуальним є забезпечення реальної автономії закладів вищої освіти, у межах якої викладач не зазнає адміністративного тиску. Також важливим є сприяння підвищенню кваліфікації викладачів у галузях андрагогіки, педагогіки партнерства, етики та освітніх інновацій. Академічна доброчесність повинна стати невід'ємною частиною інституційної політики кожного ЗВО. При цьому системна підтримка наукових досліджень і розширення участі у міжнародних академічних спільнотах сприятиме поширенню позитивних практик дотримання академічних свобод та, відповідно, академічної доброчесності.

Академічна свобода у поєднанні з академічною доброчесністю є не просто правом викладача – вона становить ядро освітньої трансформації, що визначає суть і місію сучасного університету. Без свободи неможливі ані творчість, ані інновації, ані справжнє навчання. Тому збереження й розвиток академічної свободи – це, по суті, захист самої природи університету як простору вільної думки, наукового пошуку та формування гідної особистості. При цьому академічна доброчесність виступає запобіжником природного та прогресивного розвитку як окремих інституцій, так і системних явищ в освіті.

Висновки. Таким чином, академічна свобода викладача є ключовим положенням автономії закладів вищої освіти, водночас, саме автономія передумовлює реальну академічну свободу педагога. Академічна доброчесність, при цьому, з одного боку, є мірою відповідальності викладача за результати власної діяльності, з іншого – системоутворювальним чинником ефективного реформування вищої освіти в Україні. На нашу думку, динаміка зв'язку між академічною свободою та доброчесністю виявляє рівень готовності системи вищої освіти до перетворення на менш централізовану, зорієнтовану на якість,

отже й кращий образ української системи вищої освіти. Проблема, що їх ще варто дослідити в аспекті академічної свободи викладача й доброчесності, є патерналізм, сильна вертикаль управління, розпорошення відповідальності за результати діяльності з активної суб'єктності на безлику об'єктність викладача.

Література:

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII : станом на 1 черв. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 07.07.2025).
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII : станом на 7 лип. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 07.07.2025).
3. Доброчесний - тлумачення, орфографія, новий правопис онлайн. *СЛОВНИК – тлумачний словник української мови, орфографічний словник онлайн*. URL: <https://slovnuk.ua/index.php?sword=доброчесний> (дата звернення: 01.08.2025).
4. Ronald Dworkin: Law as Integrity. *Theory of Jurisprudence*. URL: <https://theoryofjurisprudence.blogspot.com/2007/12/ronald-dworkin-law-as-integrity.html> (date of access: 01.08.2025).
5. Філіпова Н.М. Поняттєвий компонент семантичної структури концепту «доброчесність». *Записки з українського мовознавства*. 2023. Випуск 30. С. 220-229. URL: <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2023.30.289284> (дата звернення: 01.08.2025).
6. Integrity (Stanford Encyclopedia of Philosophy). *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/integrity/> (date of access: 01.08.2025).
7. About | Scholars at Risk. *Scholars at Risk*. URL: <https://www.scholarsatrisk.org/about/> (date of access: 01.08.2025).
8. Scholars at Risk. Promoting higher educational values. A Guide for Discussion. 2017. 28 p. URL: https://www.scholarsatrisk.org/wp-content/uploads/2018/08/SAR_Promoting-Higher-Education-Values-Guide.pdf
9. Shannon T. Academic Freedom and Academic Integrity. *International Journal for Business Education*. 2023. Vol. 164, no. 1. URL: <https://doi.org/10.61403/2164-2885.1132> (date of access: 07.07.2025).
10. Shannon A. G., Eden D. D. Academic freedom, integrity and research ethics. *Journal of social science research*. 2018. Vol. 12, no. 2. P. 2672–2679. URL: <https://doi.org/10.24297/jssr.v12i2.7393> (date of access: 07.07.2025).
11. Ідея університету: Антологія / Упоряд.: М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; Відп. ред. М. Зубрицька. Львів: Літопис, 2002. 304 с.
12. How universities can protect and promote academic freedom EUA principles and guidelines. 2025. 10 p. URL: <https://www.eua.eu/publications/positions/how-universities-can-protect-and-promote-academic-freedom.html> (date of access: 07.07.2025).
13. Kimizoglu I., Vespa M. Survey on Academic Freedom, Institutional Autonomy and Academic Integrity from a Student Perspective. *Home - European Students' Union*. URL: https://esu-online.org/wp-content/uploads/2023/01/ESU_2023_Academic_Freedom_from_a_Students_Perspective_Survey_Report.pdf (date of access: 07.07.2025).
14. Slowey M., Taylor R. Academic Freedom: Core Value or Elite Privilege? Routledge, 2024. 226 p.
15. Герцюк Д. Академічні свободи у системі цінностей вищої освіти: еволюція і сучасний стан. Вісник Львів, націонал, ун-ту ім. Ів. Франка. Серія педагогічна. 2009. Вип. 25. Ч. 4. С.16–24. URL : <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/pedagogics/article/viewFile/5397/5407>

16. Дем'яненко Н. М. Європейський регіон вищої освіти: пріоритети розвитку університету. Вісник Черкаського націонал. ун -ту ім. Б. Хмельницького. Серія педагогічні науки. 2008. Вип. 125. С. 3–8.

17. Линовицька О. Академічні свободи та університетська автономія. Вища освіта України. 2011. № 3. С. 27–31. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vou_2011_3_7.

18. «Академічна доброчесність в університеті» - ВУМ online. *ВУМ online*. URL: <https://vumonline.ua/course/academic-integrity-at-the-university/> (дата звернення: 08.07.2025).

19. Академічна доброчесність: онлайн-курс для викладачів. *Prometheus*. URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/akademichna-dobrochesnist-dlya-vykkladachiv/>.

20. Академічна доброчесність онлайн-курс для вчителів старших класів. *EdEra – українська edtech-компанія*. URL: <https://study.ed-era.com/uk/courses/course/5131> (дата звернення: 08.07.2025).

21. Колесніков А. Академічна доброчесність в українському освітньо-науковому просторі: проблеми та соціальні загрози. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2019. № 24. С. 122–128.

22. Філіпенко Л.В., Думанський О.В., Козак О.В. Академічна доброчесність в науковому та освітньому середовищі закладів освіти України: погляд крізь призму наявності штучного інтелекту. *Академічні візії*. 2023. № 19. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7966703> (дата звернення: 09.07.2025).

23. Дуліба Є., Гришко В. Академічна доброчесність в освітньо-науковому просторі України: соціальні виклики та перспективи удосконалення. *Наукові записки. Серія «Право»*. 2023. № 14. URL: <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2023-14-6-12> (дата звернення: 09.07.2025).

24. Курс для викладачів дисципліни «Антикорупція та доброчесність». *Home - portal*. URL: <https://learning.nazk.gov.ua/courses/course-v1:NACP+osv005+2024-08/about/> (дата звернення: 01.08.2025).

25. Pupkis A., Saulius T. Higher education: academic freedom and social responsibility. *Humanities Studies*. 2023. Vol. 94, no. 17. P. 127–136. URL: <https://doi.org/10.32782/hst-2023-17-94-13> (date of access: 01.08.2025).

26. Автономія та врядування у вищій освіті: монографія / Авт.: Воробйова О.П., Горецька Т.О., Дем'яненко Н.М., Калашнікова С.А., Коваленко О.М., Луговий В.І., Сич О.В., Слюсаренко О.М., Таланова Ж.В., Ткаченко В.П. К.: Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. 192 с.

27. Contributors to Wikimedia projects. Leadership Foundation for Higher Education - Wikipedia. *Wikipedia, the free encyclopedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Leadership_Foundation_for_Higher_Education (date of access: 01.08.2025).

28. Developing and sustaining shared leadership in higher education / R. Bolden et al. London : Leadership Foundation for Higher Education, 2015. 47 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/288591994_Developing_and_sustaining_shared_leadership_in_higher_education

References:

1. Pro vyshchu osvitu [About Higher Education]. Zakon Ukrainy № 1556-VII (2025) (Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].

2. Pro osvitu [About Education]. Zakon Ukrainy № 1556-VII (2024) (Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].

3. *Dobrochesnyi* – tłumaczenia, orhohrafiia, novyi pravopys onlain. (n.d.). SLOVNYK – tłumaczeni słownyk ukraińskiej mowy, orhohraficzny słownyk onlain. Retrieved from <https://slovyk.ua/index.php?swrd=доброчесний> [in Ukrainian].

4. Ronald Dworkin: *Law as Integrity*. (n.d.). Theory of Jurisprudence. <https://theoryofjurisprudence.blogspot.com/2007/12/ronald-dworkin-law-as-integrity.html> [in English].

5. Filipova, N. M. (2023). Poniattieviy komponent semantichnoi struktury kontseptu "dobrochesnist" [Notional component of the semantic structure for the concept «integrity»]. *Zapysky z ukrainskoho movoznavstva*, (30), 220–229. <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2023.30.289284> [in Ukrainian].
6. *Integrity (Stanford Encyclopedia of Philosophy)*. (n.d.-a). Stanford Encyclopedia of Philosophy. <https://plato.stanford.edu/entries/integrity/> [in English].
7. *About | Scholars at Risk*. (n.d.). Scholars at Risk. <https://www.scholarsatrisk.org/about/> [in English].
8. Scholars at Risk. (2017). *Promoting higher education values. A Guide for Discussion*. https://www.scholarsatrisk.org/wp-content/uploads/2018/08/SAR_Promoting-Higher-Education-Values-Guide.pdf [in English].
9. Shannon, T. (2023). Academic Freedom and Academic Integrity. *International Journal for Business Education*, 164(1). <https://doi.org/10.61403/2164-2885.1132> [in English].
10. Shannon, A. G., & Eden, D. D. (2018). Academic freedom, integrity and research ethics. *Journal of social science research*, 12(2), 2672–2679. <https://doi.org/10.24297/jssr.v12i2.7393> [in English].
11. Zubrytska, M., Babalyk, N., & Rybchynska, Z. (Comps.). (2002). *Ideia universytetu. Antolohiia* [The Idea of the University. Anthology]. Litopys [in Ukrainian].
12. *How universities can protect and promote academic freedom*. (n.d.). European University Association (EUA). <https://www.eua.eu/publications/positions/how-universities-can-protect-and-promote-academic-freedom.html> [in English].
13. Kimizoglu, I., & Vespa, M. (2023). *Survey on Academic Freedom, Institutional Autonomy and Academic Integrity from a Student Perspective*. Home - European Students' Union. https://esu-online.org/wp-content/uploads/2023/01/ESU_2023_Academic_Freedom_from_a_Students_Perspective_Survey_Report.pdf [in English].
14. Slowey, M., & Taylor, R. (2024). *Academic Freedom: Core Value or Elite Privilege?* Routledge [in English].
15. Hertsyuk, D. (2009). Akademichni svobody u systemi tsinnosti vyshchoi osvity: evoliutsiia i suchasnyi stan [Academic freedoms in the value system of higher education: evolution and current state]. *Visnyk Lviv. natsional. un-tu im. Iv. Franka, Seriia pedahohichna*, 25(4), 16–24. <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/pedagogics/article/viewFile/5397/5407> [in Ukrainian].
16. Demianenko, N. (2008). Yevropeyskyi rehion vyshchoi osvity: priorytety rozvytku universytetu [European Higher Education Region: University Development Priorities]. *Visnyk Cherkaskoho natsional. un-tu im. B. Khmelnytskoho, Seriia pedahohichni nauky*, (125), 3–8 [in Ukrainian].
17. Lyznovytska, O. (2011). Akademichni svobody ta universytetska avtonomiia [Academic freedoms and university autonomy]. *Vyshcha osvita Ukrainy*, (3), 27–31. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vou_2011_3_7 [in Ukrainian].
18. «Akademichna dobrochesnist v universyteti» [“Academic integrity at the university”]–VUM online. (n.d.). VUM online. Retrieved from <https://vumonline.ua/course/academic-integrity-at-the-university> [in Ukrainian].
19. *Akademichna dobrochesnist: onlain-kurs dlia vykladachiv* [Academic Integrity: An Online Course for Teachers]. (n.d.). Prometheus. Retrieved from <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/akademichna-dobrochesnist-dlya-vykladachiv/> [in Ukrainian].
20. *Akademichna dobrochesnist: onlain-kurs dlia vchyteliv starshykh klasiv* [Academic Integrity: An Online Course for High School Teachers]. (n.d.). EdEra – ukrainska edtech-kompaniia. Retrieved from <https://study.ed-era.com/uk/courses/course/5131> [in Ukrainian].

21. Kolesnikov, A. (2019). Akademichna dobrochesnist v ukrainskomu osvितno-naukovomu prostori: problemy ta sotsialni zahrozy [Academic integrity in the Ukrainian educational and scientific space: problems and social threats]. *Regionalni aspekty rozvytku produktyvnykh syl Ukrainy*, (Vyp. 24), 122–128 [in Ukrainian].
22. Filipenko, L. V., Dumanskyi, O. V., & Kozak, O. V. (2023). Akademichna dobrochesnist v naukovomu ta osvितnomu seredovyshchi zakladiv osvity Ukrainy: pohliad kriz pryzmu naiavnosti shtuchnoho intelektu [Academic integrity in the scientific and educational environment of educational institutions in Ukraine: a view through the prism of the presence of artificial intelligence]. *Akademichni vizii*, (19). <https://doi.org/10.5281/zenodo.7966703> [in Ukrainian].
23. Duliba, Y., & Gryszko, V. (2023). Akademichna dobrochesnist v osvितno-naukovomu prostori Ukrainy: sotsialni vyklyky ta perspektyvy udoskonalennia [Academic integrity in the educational and scientific space of Ukraine: social challenges and prospects for improvement]. *Naukovi zapysky. Seriia «Pravo»*, 1(14). <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2023-14-6-12> [in Ukrainian].
24. Kurs dlia vykladachiv dystsypliny «Antykoriuptsiia ta dobrochesnist» [Course for teachers of the discipline «Anti-corruption and integrity»]. (n.d.). Home - portal. Retrieved from <https://learning.nazk.gov.ua/courses/course-v1:NACP+osv005+2024-08/about/> [in Ukrainian].
25. Pupkis, A., & Saulius, T. (2023). Higher education: academic freedom and social responsibility. *Humanities Studies*, 94(17), 127–136. <https://doi.org/10.32782/hst-2023-17-94-13> [in English].
26. Vorobiova, O., Horetska, T., Demianenko, N., Kalashnikova, S., Kovalenko, O., Luhovyi, V., Sych, O., Sliusarenko, O., Talanova, Zh., & Tkachenko, V. (2015). *Avtonomiia ta vriaduvannia u vyshchii osviti [Autonomy and governance in higher education]*. Instytut vyshchoi osvity NAPN Ukrainy [in Ukrainian].
27. Contributors to Wikimedia projects. (2008, 24 of May). *Leadership Foundation for Higher Education - Wikipedia*. Wikipedia, the free encyclopedia. https://en.wikipedia.org/wiki/Leadership_Foundation_for_Higher_Education [in English].
28. Bolden, R., & et al. (2015). *Developing and sustaining shared leadership in higher education*. Leadership Foundation for Higher Education. https://www.researchgate.net/publication/288591994_Developing_and_sustaining_shared_leadership_in_higher_education [in English].